

REGIONAALARENGU programm 2027–2030

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	5
3. Hetkeolukorra analüüs	7
4. Olulised tegevused	16
5. Programmi tegevused.....	18
5.1 Programmi tegevus - Regionaalpoliitika kujundamine ja rakendamine	18
5.2 Programmi tegevus - Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine	23
Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus	26
Lisa 2. Programmi rahastamiskava täiendav informatsioon 2026. a kohta.....	26

1. Sissejuhatus

Programmis kajastuvad tegevused, mis aitavad saavutada tulemusvaldkonna „Elukeskkond, liikuvus ja merendus“ eesmärgid regionaalarengu valdkonnas.

Regionaalareng ning kohalike omavalitsuste poliitika on seotud lisaks tulemusvaldkonnale „Elukeskkond, liikuvus ja merendus“ ka tulemusvaldkonnaga „Põllumajandus ja kalandus“ ning kõigi teiste tulemusvaldkondade ja riigi arengut suunavate arengukavadega. Regionaalarengu programmi eesmärkide saavutamisele aitab kaasa see, kui muude programmide (transpordipoliitika, ettevõtluspoliitika jm) eesmärgid kavandatakse ja viiakse ellu regionaalselt tasakaalustatult ja kohapõhiseid erisusi arvestavalt.

Regionaalarengu programm hõlmab Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisala regionaalarengule ja kohaliku omavalitsustele suunatud meetmeid ja tegevusi, kuid on väga tihedalt seotud ka teiste ministeeriumide ja haldusalade poliitikate kujundamise ja rakendamisega, mistõttu regionaalarengu programmi raames nõustatakse ka muude programmide regionaalselt tasakaalustatud elluviimist.

Regionaalarengu programmi juhib regionaalarengu asekanter. Programmi juhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine.

Tulemusvaldkond	Elukeskkond, liikuvus, merendus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eestis on kõigi vajadusi arvestav elukeskkond, liikuvuslahendused ning konkurentsivõimeline majandus.
Valdkonna arengukava	
Programmi nimi	Regionaalarengu programm
Programmi eesmärk	Inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed avalikud teenused ja meeldiv elukeskkond.
Elluviimise periood	2027-2030
Peavastutaja	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
Kaasvastutajad	

Programmi alusdokumendid:

- Üleriigiline planeering „Eesti 2035+“ ja üleriigiline planeering „Eesti 2050“ (eelnõu);
- Eesti pikaajaline strateegia „Eesti 2035“;
- Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030;
- Eesti regionaalse arengu tegevuskava;
- Ühtekuuluvuspoliitika fondide partnerluslepe ja rakenduskava perioodiks 2021–2027 ning perioodi 2021–2027 Interreg programmide programmdokumendid;
- EL ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027;
- Maakondade arengustrateegiad ning kohalike omavalitsuste arengukavad.

Seosed arengustrateegiaga „Eesti 2035“

Regionaalarengu programm on vajalik riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ horisontaalsete aluspõhimõtete elluviimiseks ja panustab peamiselt „majanduse ja kliima“, „ruumi ja liikuvuse“ ning „riigivalitsemise“ valdkonna vajalike muutuste saavutamisse.

Regionaalarengu programmis kasutatakse järgmisi välisvahendeid:

Euroopa Regionaalarengu Fondist antakse erinevaid toetusi avalikule, era- ja mittetulundussektorile, et ühtlustada piirkondade arengut ja edendada piiriülest koostööd (Interreg programmid). Õiglase Ülemineku Fondist toetatakse Ida-Virumaa piirkondlikke algatusi ning investeeringuid kohalike omavalitsuse teenuste tulevikukindlusesse.

Moderniseerimisfondist ning Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise enampakkumisel saadud tuludest toetatakse kohalike omavalitsuse hoonete energiatõhususe parandamist.

Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist rahastatakse investeeringuid maapiirkonna ettevõtjate konkurentsivõime suurendamisse ja Leader-programmi elluviimiseks.

Ühtekuuluvusfondi vahenditest toetatakse kohalike omavalitsuste jalgratta- ja jalgteedesse investeeringuid.

2. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Programmi eesmärk

Inimestel kõikjal Eestis on kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed avalikud teenused ja meeldiv elukeskkond.

Mõõdik	Tegelik 2025	Sihttase 2027	Sihttase 2028	Sihttase 2029	Sihttase 2030	Sihttase 2035
Väljaspool Harju maakonda elavate elanike osakaal Eesti rahvaarvust, %, <=	52,8%	53,0%	53,0%	53,0%	53,0%	53,0%
Väljaspool Harju maakonda loodud SKP osakaal Eesti SKPst, %, >=	36,8% (2024)	37%	37,5%	38%	38,5%	39%
KOV teenustega rahulolu ¹ , >	58,8 (2024)	62	63	63	63	66
Kohalike omavalitsuste tulude osakaal valitsussektorist ² , %	23,2%	25	25	25	25	25
Maapiirkonna elanike vanuses 20-64 tööhõive määra ³ erinevus võrreldes linnalise ja väikelinnalise asustuspiirkonnaga	0,5%- punkti madalam	<3%- punkti madalam	<3%-punkti madalam	<3%-punkti madalam	<3%-punkti madalam	<3%-punkti madalam

Väljaspool Harju maakonda elavate elanike osakaal – lähtub Eesti pikaajalise strateegia "Eesti 2035" sarnasest mõõdikust ja väljendab riigisisese regionaalarengu tasakaalu ning piirkondade atraktiivsust elukeskkonnana. Mõõdik näitab, mil määral jätkub majandustegevuse koondumine pealinnaregiooni ning mil määral saavad selle taustal majanduskasvust kasu muud Eesti piirkonnad.

Väljaspool Harju maakonda loodud SKP osakaal Eesti SKPst - Eesti pikaajalise strateegia "Eesti 2035" mõõdik kirjeldab riigisisest regionaalarengu tasakaalu ja toodetavat lisandväärtust väljaspool pealinnapiirkonda. Mõõdiku valik lähtub asjaolust, et rahvastiku ja aktiivsema majandustegevuse koondumine pealinnaregiooni muude Eesti piirkondade arvelt on jätkuvalt üheks olulisemaks regionaalarengu väljakutseks ja eri piirkondade pikaajalist arenguperspektiivi kujundavaks suundumuseks.

¹ Elanike rahulolu 2024 | Minuomavalitsus.ee

² Statistikaamet

³ Tööhõive määr maalistes asustuspiirkondades, %Allikas: ESA, TKL01. Aastatel 2018-2024 keskmiselt 4,4%-punkti madalam

KOV teenustega rahulolu – Eesti pikaajalise strateegia "Eesti 2035" mõõdik kirjeldab elanike hinnangut omavalitsuste teenustele. Elanikele kvaliteetseid teenuseid tagav, finantsiliselt kestlik ja toimiv kohaliku omavalitsuse korraldus tagab elanike kõrgema rahulolu KOV teenustega.

KOVide tulude osakaal valitsussektorist mõõdab detsentraliseerituse taset, kasv viitab tugevamalt kohaliku omavalitsuse finantsrollile.

Maapiirkonna elanike vanuses 20-64 tööhõive määra⁴ erinevus võrreldes linnalise ja väikelinnalise asustuspiirkonnaga määr – Mõõdik lähtub muuhulgas Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 sarnasest mõõdikust. Mõõdik väljendab maalises asustuspiirkonnas elavate tööealiste elanike võimalusi osaleda tööturul ja atraktiivsete töökohtade kättesaadavust võrreldes keskuspiirkondadega, kuhu on koondumas aktiivsem ettevõtlustegevus.

Programmi rahastamiskava (tuhandetes eurodes)

	Eelarve	Eelarve prognoos			
	2026*	2027	2028	2029	2030
Programmi kulud kokku	-180 630	-147 114	-133 965	-91 171	-23 513
Regionaalpoliitika	-177 380	-124 605	-108 509	-58 348	-23 722
Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine	-3 250	-22 509	-25 456	-32 823	-1 791

*Riigikogu kinnitatud eelarve

Programmi tegevuse „Regionaalpoliitika kujundamine ja rakendamine“ kulude eelarvest valdav osa antakse toetustena regionaalsete erinevuste ühtlustamiseks ning maapiirkondade arendamiseks, et väheneks piirkondade ebaühtlane areng, rakendades muuhulgas piirkondade eripäradest tulenevat potentsiaali. Nendeks sihipärasteks tegevusteks eraldatakse nii siseriiklikke kui ka Euroopa Liidu toetusi, seiratakse ja hinnatakse valdkonnapoliitikate mõju regionaalarengule ning toetatakse piirkondade tasakaalustatud arengut piirkondliku konkurentsivõime ja elukeskkonna arendamise kaudu. Lisainfot kodulehelt: <https://agri.ee/regionaalareng-uhistransport/regionaalareng-ja-poliitika> ja <https://www.agri.ee/maaelu-pollumajandus-toiduturg/maaelu-maettevotlus-maakasutus>.

⁴ Tööhõive määr maalistes asustuspiirkondades, %. Allikas: ESA, TKL01. Aastatel 2018-2024 keskmiselt 4,4%-punkti madalam

3. Hetkeolukorra analüüs

Regionaalareng

Suuremad väljakutsed ja nendele suunatud tegevused saab regionaalarengu valdkonnas jagada peamiselt kolme gruppi: piirkondliku konkurentsivõime, piirkondliku elukeskkonna ning piirkondlike mõjude hindamise ja suunamise ning regionaalse koostöö edendamisega seotud väljakutsed.

Arvestades Eesti territooriumi väiksust, on Eesti-siseseid piirkondlikud erinevused ülejäänud ELi ja OECD riikidega võrdluses suured. 2025. aastal valminud regionaalse arengu tegevuskava seire ülevaate põhjal püsivad Eestis jätkuvalt suured piirkondade vahelised arenguerinevused ning hoolimata üksikutest positiivsetest arengusuundumustest ei ole märke, et üleriigilises strateegias „Eesti 2035“-s jt riigi arengudokumentides seatud eesmärgid regionaalse tasakaalustatuse osas päriselt oleks realiseerumas.

Eesti-siseseid piirkondlikud erinevused on riigi tervikliku arengu ja inimeste heaolu seisukohalt jätkuvalt üks peamisi pikaajalisi strateegilisi väljakutseid. Eriti suur piirkondade vaheline ebavõrdsus püsib ettevõtluse arengu ja konkurentsivõime näitajates ning kõrgemalt haritud ja kvalifitseeritud tööjõule ligipääsus, mis on paraku piirkondlikku arengu kujundamisel võtmeteguriks. Piirkondade vaheline arengulõhe on jätkuvalt ilmekaim suuremate linnapiirkondade ja ääremaalisemate piirkondade vahel ning suurem arengumahajäämus on ka Lääne-Eestis ning Eesti idapiiri äärsetes regioonides Kagu-Eestis ja Jõgevamaal. Samas ei ole regionaalne ebavõrdsus üksnes üksikute piirkondade probleem, vaid mõjutab Eesti kui terviku majanduslikku konkurentsivõimet, ühiskondlikku sidusust, julgeolekut ja säilenõtkust. Rahvastiku ja majandustegevuse koondumine pealinnapiirkonda suurendab survet taristule, teenustele ja eluasemeturule ning toob samal ajal kaasa olemasoleva taristu ja arengupotentsiaali alakasutuse mujal Eestis.

Piirkonniti ebaühtlase arengu väljakutse vajab lahendamist regionaalarengu meetmete ja valdkonnapoliitikate regionaalse mõju tugevama suunamise koostöös. Regionaalpoliitika kujuneb majandus-, haridus-, transpordi-, ettevõtlus-, tervishoiu-, eluaseme-, teenus- ja muude poliitikate koosmõjus ning seetõttu peab regionaalne mõõde olema senisest süsteemsemalt seotud riigi strateegiliste otsuste, investeringute ja eelarvepoliitikaga. Valitsuse algatatud üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ asustuse arengu sihtide kohaselt eeldab seniste pikemaajaliste trendide mõjutamine ulatuslikku valdkondade üleselt koostööd ja laiemat ühiskondlikku kokkulepet piirkondlike keskuste tugevdamiseks, millel on potentsiaali kujuneda piirkondade majandusliku arengu veduriks ja riigi ruumilise arengu tasakaalustajaks, et kujundada Eestist mitmekeskeseline, tasakaalustatum ja pikaajaliselt kestlikum riik.

Harju maakonna elanike osakaal Eesti rahvaarvust oli 2025. aastal 47,2%, mis on viimasel 5 aastal kasvanud keskmiselt 0,2-0,5 %-punkti võrra aasta kohta. Rahvastiku pealinnaregiooni koondumine on lähiminevikus olnud OECD riikide võrdluses Eestis üks kõige kiiremaid. Rahvastiku vananemise riigisiseseid erinevused pealinnaregiooni ja ääremaalisemate maapiirkondade vahel on ka rahvusvahelises võrdluses OECD analüüside põhjal Eestis ühed silmatorkavamad. Rahvaarvu märkimisväärsem kasv on viimasel 5 aastal olnud jätkuvalt Harjumaal (+6,9%) ja Tartumaal (+7,4%) ning pisut vähem ka Pärnu- ja Raplamaal (vastavalt 1,8% ja 2,1%), kus eelkõige kasvavad linnalähedased piirkonnad. Seevastu 6 maakonnas Kagu-Eestis, Ida-Virumaal, Jõgevamaal ja Lääne-Eesti saarmaakondades on rahvastik samal ajal kahanenud enam kui 3% võrra. Siiski on viimastel aastatel olnud piirkonniti märgata üksikuid positiivseid arenguid ka väljaspool kahte suuremat linnapiirkonda asuvates maakondades ja omavalitsusüksustes, kus rahvastik on rände arvelt mõnel üksikul aastal kasvanud. Ka Harju maakonna rahvaarv on 2025. aasta jooksul

tervikuna vähenenud 2266 inimese võrra, mis on ilmselt mõjutatud peamiselt Ukraina põgenike tagasirändest. Samal ajal on kasvanud maakondadest vaid Tartumaa elanike arv 175 inimese võrra.

Väljaspool Harju maakonda loodud SKP osakaal Eesti SKP-s ulatus 2024. aastal 36,8%-ni. SKP on paljudes väljapool suuremaid Eesti linnapiirkondi paiknevates maakondades nii Harjumaa kui ka ELi keskmisega võrreldes jätkuvalt kesine. SKP elaniku kohta on Eurostati andmetele toetudes selgelt kõrgem kahe suurema linnapiirkonnaga regioonides, ulatudes 2024.a seisuga Põhja-Eestis (Harjumaal) 109%-ni ELi keskmisest ning Tartumaal 80%-ni. Kuigi viimaste aastate jooksul on SKP näitaja lähenenud ELi keskmisele enamikes maakondades, jääb see 6 maakonnas endiselt alla 50% taseme, ulatudes Valga- ja Põlvamaal vaid 41-42%-ni ELi keskmisest. See näitab ühtlasi selgelt, et nende piirkondade ettevõtluse panus riigi majanduskasvu ja nende endi sotsiaalmajandusliku heaolu parandamisele ei ole siiani olnud piisav ning tuleb otsida uusi võimalusi selle panuse suurendamiseks.

Piirkondlike arenguerisuste taustal joonistuvad välja **maapiirkondade pikemaajalised arenguväljakutsed**. Erilist tähelepanu vajavad muuhulgas inimeste keskmisest madalamad sissetulekud, tööjõu ja noorte arvu kahanemine ning hea palgaga töökohtade nappus maapiirkondades. Eesti maapiirkondades elab praeguseks ligikaudu kolmandik Eesti elanikest ning hinnanguliselt tegutseb ka kolmandik ettevõtetest. Kui Eesti rahvaarv tervikuna oli Statistikaameti andmetel 2025. aastal 3,1% ning linna- ja väikelinnalises asustuspiirkonnas kokku 5,1% võrra suurem kui 5 aastat varem, siis maapiirkonna elanike arv samal ajal vähenes ligemale 3500 inimese ehk 0,9% jagu. Siiski on pärast 2020. aastat ka maapiirkondade rahvaarvu kahanemine viimastel aastatel pigem pidurdunud ja mõnel vahepealsel aastal (2022 ja 2024) ka ajutiselt, eeskätt Ukraina põgenike arvelt suurenenud. Samuti on näiteks sissetulekute erinevused erinevate maakondade vahel märksa suuremad kui maa- ja linnaelanike vahel, näiteks oli elanike aastakeskmise ekvivalentnetosissetulek 21761 eurot ning madalaima näitajaga Ida-Virumaal 14789 eurot. Võrdluseks linnalises ja väikelinnalises asustuspiirkonnas oli see näitaja 20359 eurot ja maalises asustuspiirkonnas 17840 eurot.

2025. aastal oli vanuses 20-64 elanike tööhõive määr maapiirkonnas 81,3%. Võrreldes aasta varasemaga kasvas maapiirkonna elanike tööhõive määr samas vanusrühmas 0,9%, olles 2020. aasta tasemest 7,5 protsendipunkti kõrgemal. Linnalises ja väikelinnalises asustuspiirkonnas on tööhõive määr võrdlusena olnud pärast 2023. aastat languses, ulatudes 2025. aastal 81,8 protsendini, ehk vahe maapiirkonnaga on peaaegu võrdsustunud. Samas, maakondade lõikes on erinevused 20-64-aastaste tööhõivemääras märksa suuremad, ulatudes Hiiumaal 91%, Harjumaal 84,5% ja Tartumaal 83,3% tasemeni, samal ajal kui Ida-Virumaal ja Põlvamaal jäi see vaid 73,6-73,8% vahemikku. Suurima kasvu on 2025. aasta võrdluses läbi teinud Hiiumaa ja Põlvamaa – tööhõive määr on 2025. aastal vastavalt 15,5 ja 11,3 protsendipunkti võrra kõrgemal kui kaks aastat varem. Üldise rahvastiku vananemisega jätkub ka kahanev tööturg ja ülalpidamiskoormus maapiirkonnas, kuna tööturult vanuse tõttu välja langevate inimeste arv on seal tunduvalt suurem kui sinna sisenevate noorte arv. Kõige kiirem on see muutus Ida-Virumaal, seda nii maal kui linnas. Kui linnalises asustuspiirkonnas ja eriti pealinnapiirkonnas 20–40-aastaste elanike arvu osatähtsus sama vanusegrupi üldarvus kasvab, siis maalises asustuspiirkonnas see selgelt kahaneb. Suurim on kasv sealjuures väikelinnalises asustuspiirkonnas, mis viitab valglinnastumisele.

Piirkondade vahelised erinevused elanike sissetulekutes ei ole samuti selget vähenemistrendi märgata. Pärast 2020. aastat on keskmise ekvivalentnetosissetulekuga maakonna osatähtsus Harjumaast, kus sissetulekute tase on püsinnud pidevalt kõrgeim, 4 järjestikusel aastal ühtlaselt vähenenud, ulatudes 2024.a Ida-Virumaal 68% tasemeni Harjumaa näitajast. Selle näitaja põhjal ei

ole piirkondade vaheline ebavõrdsus inimeste elatustasemes ja elukvaliteedis vähenenud. Samas maalisel asustuspriirkonnas on võrreldes linnalise ja väikelinnalise piirkonnaga keskmine ekvivalentnetosissetulek kahe viimase aasta andmete (2023-24) põhjal olnud viimase 6 aasta keskmisest 1-2 %-punkti võrra kõrgem.

Samas on mõne arengunäitaja puhul olnud paaril viimasel aastal märgata ka piirkondliku ebavõrdsuse vähenemist. Seda eelkõige inimeste tööjõus osalemises ja rahulolus KOV arengu, teenuste ja elukeskkonnaga. Need muutused on siiski vähemärgatavad ja ei võimalda veel teha veel järeltõlgitavat ja püsivamate suundumustest piirkondlike arenguerinevuste vähenemisel.

Valdkonnapoliitika regionaalse ja maapiirkondadele avalduva mõju suunamisel on puudujääke. Ühtlasema regionaalarenguni jõudmiseks on vaja, et ministriumid kaaluksid ja suunaksid teadlikumalt oma tegevuse mõju regionaalarengule ja maapiirkondadele. Välja kujunemata on toimiv valdkondade ülene koostöö ja praktika pikaajalises strateegias "Eesti 2035" käsitletud regionaalsete arenguvajaduste lahendamiseks, valdkonna arengukavade seiremõõdikute kaudu nende piirkondlike eesmärgipüstituse täpsustamine ning piirkondlikku arengut tugevdavate tegevuste koordineeritud elluviimine valdkondlike programmide toel. Samuti ei ole süsteemne valdkondlike poliitikamuudatuste tegemisel regionaalsete ja maaelu mõjude hindamine ning vastavate juhendite järgimine^[3]. Struktuuritoetuse meetmete puhul on regionaalse mõjuga arvestamine integreeritud toetuse andmise tingimiste väljatöötamise protsessi ning see on suurendanud teadlikkust regionaalse mõõtmise arvestamise vajadusest ja aidanud meetmete panust ühtlasemasse regionaalarengusse mõnevõrra tugevdada. Kokkuvõttes on ELi toetuseid (2023-24.a toetusotsuste põhjal) jõudnud elaniku kohta pisut enam keskmiselt halvemate sotsiaalmajanduslike arengunäitajatega piirkondadesse.

Nii Eesti piirkondade edukus kui ka riigi terviklik areng sõltuvad üha enam meie aegruumilisest ja funktsionaalsest seotusest ning koostööst Euroopa muude piirkondade ja tuumaladega. Euroopa territoriaalse koostöö (Interreg) koostööprogrammid aitavad Eesti piirkondadel ja organisatsioonidel kasvatada oma haldussuutlikkust, vahetada kogemusi ja teadmisi üle Euroopa erinevates poliitikavaldkondades ning võimaldavad koostöös lahendada riigipiire ületavaid väljakutseid. 20 aasta jooksul on Eesti piirkondadesse investeeritud üle 300 mln euro, üle 1000 koostööprojektis osales üle 2000 Eesti partnerorganisatsiooni. 2021-2027 ELi eelarveperioodi programmid on aktiivses elluviimise faasis. 2025. aastal on alustatud uue 2028+ perioodi ettevalmistamisega nii programmide kui ELi tasandil.

ELi Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 regionaaltoetuste rakendamine toimub planeeritud tempos. 2025. aastal kiirenes väljamaksete tempo oluliselt ning Regionaal- ja Põllumajandusministeerium on tõusnud kiireimate toetuste rakendajate sekka. **Välisvahendite toetusmeetmete regionaalse mõju suurendamiseks** on uue ELi eelarveperioodi toetusmeetmeid kavandades vaja arvestada selgemalt piirkondade vajaduste ja potentsiaaliga ning tugevdada meetmete mõju ühtlasemale regionaalarengule. See eeldab EL uue eelarveperioodi toetusvahendite senisest oluliselt suuremas mahus suunamist väljapoole Harjumaad, kus areng ei vaja sarnasel määral lisasekkumisi võrreldes muude, eriti turutõrke- ja kahanevate piirkondadega.⁵ Tuge ja paremat suunamist vajab ka ministriumide ametnike ning rakendusüksuste töötajate

⁵ 2021-2027 perioodi ühtekuuluvuspoliitika vahenditest on mai 2026 seisuga läinud Harjumaale elaniku kohta sama palju kui väljapoole Harjumaad. Harjumaa on EL mõistes enam arenenud piirkond (SKP üle EL keskmise). Ülejäänud Eesti piirkonnad on EL mõistes vähem arenenud regionid (SKP alla 75% EL keskmisest).

valmisolek ja oskus otstarbekalt ja mõjusalt siduda valdkonnapoliitilisi ning regionaalpoliitilisi eesmäärke.

Tulenevalt Eesti kapitalituru iseloomust, **ei ole väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatel piisavat ligipääsu alternatiivsetele rahastusallikatele**, eriti väljaspool elavama majandusega piirkondi. Krediidiasutuste vahendatav laenuraha on turutõrkega piirkondades raskesti kättesaadav olukorras, kus tagatise väärtus pole piisav ja rahavood on ebastabiilsed. Sellest tulenevalt on vaja tagastamatu abi toetusmeetmete kõrval kindlustada ka ettevõtlus- ja eluasemelaenu ja muude finantsinstrumentide parem kättesaadavus ning riiklikud laenuгарantii mehhanismid turutõrkepiirkondades. Jätkuvalt tuleb tagada, et vähemalt 40% ettevõtlustoetustest jõuaks väljaspoole Tallinna, selle lähivaldasid ja Tartut, nagu Vabariigi Valitsuse tegevusplaanis ette nähtud.

Üleriigiliste regionaalse arengu suundumuste taustal vajab erilist tähelepanu jätkuvalt Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti areng. Jätkata ning suurendada tuleb toetusmeetmete jõudmist nendesse piirkondadesse, tegeledes sealhulgas ka takistustega, mis pärsivad piirkondade taotlemisaktiivsust ja -edukust. Seoses Venemaa agressioonisõja ja sellest tingitud geopoliitiliste muutustega on veelgi tähtsustunud vajadus lahenduste järele meie **ELi välispiiri regionide** keerulise sotsiaalmajandusliku seisundi ning vastupidavusvõime tugevdamiseks geopoliitilistele jm välistele mõjutustele. Kohandumaks nende muutustega on vaja pöörata eritähelepanu meie idapiiriregiooni vajadustele nii ELi ühtekuuluvuspoliitika, sh Interregi programmide, kui ka riiklike meetmete kavandamisel.

Postside valdkond on viimastel aastatel oluliselt muutunud. Elektroonilise side leviku ning inimeste mitmepaiksuse ja liikumismustrite muutuste taustal on vaja kindlustada ka kohustuslike postiteenuste majanduslik jätkusuutlikkus ja tagada teenuste kvaliteet igal pool Eestis. Edastatud postisaadetise koguarv on pikaajalises langustrendis peamiselt perioodika, universaalse postiteenuse ning tegevusloaga kirisaadetiste ja postipakkide mahu vähenemise tõttu. Postituru kogukäive mahtu aitavad hoida kullerpostiteenused ja muud postiteenused. 2025. aastal moodustas universaalne postiteenus kõigest 5% AS Eesti Post (ärinimega Omniva) müügituludest. 2025. aastal esitati Riigikogule menetlemiseks postiseaduse muudatused ning alustati ettevalmistusi AS Eesti Posti võõrandamiseks. Universaalse postiteenuse osutajal on seadusest tulenev kohustus oma postivõrgu vahendusel edastada üle Eesti perioodilisi väljaandeid. Kuigi **perioodiliste väljaannete mahud on aasta-aastalt vähenenud**, on oluline tagada väljaannete kättesaadavus nõrgematele sihtrühmadele, kellel puudub ligipääs muudele infoallikatele või kes jätkuvalt kasutavad paberväljaandeid. 2026.a. on Eesti Meediaettevõtete Liidu (EML) ja AS Eesti Post andmetel Eestis vähemalt 200 000 paberlehtede lugejat, kellest 100 000 elab maapiirkonnas⁶. Paberlehtede peamine lugejaskond on täna vanuses 60-85 eluaastat ning paberlehe tellimuste arv väheneb ca 10% aastas. Riigieelarvest makstakse AS Eesti Postile kui universaalse postiteenuse osutajale dotatsiooni, et tagada maapiirkonnas perioodiliste väljaannete kohale toimetamine. Teenusemahude pideva vähenemise taustal ei ole senine dotatsiooni maht (2026. a 1,5 mln €) piisav maapiirkondades kõrgemate kojukandekulude katmiseks. Eesti Meediaettevõtete Liidu esitatud maapiirkondade kojukande dotatsiooni prognoos 2026-2030 tuleneb AS Eesti Post andmestikust ning AS Eesti Post ja meediamajade vahelisest lepingust, mis kehtib 2028.a. novembrini ning selle kohaselt on vajalik suurendada dotatsiooni 2027. aastal 2,8 mln € võrra (2028-2030 väheneb lisavajadus 2,6 mln eurolt 2,1 mln tasemeni). Seejuures on arvesse võetud nii

⁶ Arvutuse aluseks on Media Metrics Finland metoodika, EMOR Atlase uuringud ning Eesti meediamajade poolt EML-le esitatud andmestik.

paberlehtede kojukande mahtude edasist vähenemist, kandevõrgu kulude kasvu kui ka perioodika kande hinnatõusu viiepäevase kojukande korral. Eesti Meediaettevõtete Liidu hinnangul on vaja säilitada tänane maapiirkondade kojukandevõrk vähemalt aastani 2030. Jätkuva riigi dotatsioonita ei ole see võimalik.

Kohalikud omavalitsused

Suuremad väljakutsed ja vastavad tegevused saab omavalitsuspoliitika valdkonnas jagada peamiselt kahte gruppi: avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteediga seotud väljakutsed ning omavalitsuste finantsautonoomiaga seotud väljakutsed.

Eestit iseloomustab võrreldes Põhjamaadega vähene detsentraliseeritus. Eesti omavalitsuste osakaal valitsussektori kuludes on poole väiksem (25%) kui meile eeskujuks olevates Põhjamaades (valdavalt 40% ja rohkem) või teistes OECD riikides. Regionaalarengu programmis on seatud eesmärgiks, et kohalike omavalitsuste tulude osakaal valitsussektorist oleks kasvav, enam kui 25%. 2023.a oli osakaal 24,9%.

Kohalike omavalitsuste otsustusõigus ja finantsautonoomia on madalad. Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia on OECD riikide seas kõige madalam. Väga madal finantsautonoomia on oluline riskitegur KOVide eduka toimimise tagamisel. Peamiseks puuduseks on piiratud võimalus KOVidel jaotada ressursse vastavalt kohapealsetele vajadustele ja olukorrale. Uuringute kohaselt töötavad KOVid kõige tõhusamalt siis, kui elanikud maksavad kohalike teenuste eest läbi kohalike maksude ja tasude. Finantsautonoomia suurendab avalikku vastutust pakutavate teenuse osas, kuna võimaldab leida tasakaalu avalike teenuste soovide ja selle eest makstavate maksude vahel.

Kohalike omavalitsuste finantsolukord paranes järk-järgult kuni 2020. aastani, millest alates on muutused toimunud halvenemise suunas. KOV finantsolukord saavutas madalseisu 2023. aastal. Halvenenud finantsolukord on kaasa toonud suure defitsiidi, võlakohustuste kiire kasvu ning hakanud mõjutama omavalitsuste investeerimisvõimekust. 2024. a on KOVide finantsolukord stabiliseerunud eelkõige selle tõttu, et inflatsioon on aeglustunud, mis tähendab kulude kasvust mõnevõrra kiiremat tulude kasvu.

Kohaliku omavalitsuse valmidus kaasas käia ühiskonna ja riigi arengust tulenevate väljakutsetega, näiteks teenuste tagamine arvestades inimeste kasvavat mobiilsust, asümmeetrilise detsentraliseerimise rakendatavus Eesti õigusruumis, kohaliku demokraatia ja juhtimise uued väljakutsed, kriisivalmidus ja rohepööre. See eeldab pikemas perspektiivis nii omavalitsuste demokraatliku olemuse, teenuste tagamise kui ka territoriaalsuse ümbermõtestamist.

Kohalike omavalitsuste võimekus teenuste osutamisel on ebaühtlane. Näha on piirkondlike erinevusi omavalitsuse teenuste osutamises. Kuigi omavalitsuste võimekus on üldiselt kasvamas, teenused on kättesaadavad ja muutunud kvaliteetsemaks, siis **elanike rahulolu KOV teenustega on 2024.a olnud võrreldes 2022.a-ga langus 2 punkti ja piirkondlikud erinevused on kasvanud 0,6 punkti.** Kõrgeim on rahulolu Saare maakonnas (69), Harju (61) ja Läänemaal (61). Madalaimad on rahulolu hinnangud Jõgeva (48), Põlva (48) ja Valga (51) maakonnas.

Väiksemates omavalitsustes ei ole võimalik tagada kõiki vajalikke kompetentse piisaval tasemel. Omavalitsuste jätkuvaks tugevdamiseks ja teenuste osutamise võimekuse parandamiseks saab üheks meetmeks olla kohalike omavalitsuste edaspidine ühinemine, mis võiks olla vabatahtlik ja mida saaks toetada ühinemistoetuse taastamisega. Ühinemistoetuse taastamise eesmärk on soodustada KOVide võimekuse kasvu ja jätkuvat halduskorralduse ajakohastamist.

Kohalike omavalitsuste vähene koostöö teenuste osutamisel ja regionaalses arendustegevuses. Jätkuvalt on omavalitsuslikke ülesandeid, mida oleks mõistlik täita omavalitsuste koostöös – näiteks erivajadustega laste haridus, teatud sotsiaal- ja haridusteenused, kriisivalmidus jne. Kohalike omavalitsuste enda rahaline panus ühiselt täidetavate ülesannete täitmiseks on vähene, olulisel määral sõltutakse riigilt laekuvast maakondliku arendustegevuse toetusest. Lisaks peab olema tagatud jätkuv üleriigilise omavalitsusliidu roll kohalike omavalitsuste IT- ja personaliarenduste koordineerimisel ja muude keskselt omavalitsustele pakutavate toetavate tegevuste korraldamisel.

Kohalikel omavalitsustel on piiratud finantsautonoomia ja -võimekuse tingimustes ka kliimamuutustega kohandumisel ebaühtlane võimekus panustada riiklike kliimaeesmärkide täitmisesse, vajades selleks jätkuvalt täiendavat riigipoolset tuge.

Omavalitsuste roll ettevõtluskeskkonna arendamisel on kesine. Seda tuleb suurendada⁷. Selleks, et tagada riigi ühtlane majanduslik areng ning elanike heaolu ka väljaspool Harjumaad, on oluline laiendada kohalike omavalitsuste motivatsiooni ja tegevusi ettevõtluskeskkonna arendamisel. Erinevatest uuringutest ja raportitest^[1] on tulnud välja, et **KOV-id panustavad ettevõtluskeskkonna arengusse ebaühtlaselt.** Esineb palju positiivseid praktikaid, kuid ettevõtluskeskkonna arendamine ei ole üldreeglina süsteemne ning tervikpildina läbimõeldud. Analüüsid^[2], ettevõtjate küsitlused on peamise kitsaskohana välja toonud asjaolu, et KOV-id ei saa töökohtade loomisest otsest tulu. Tulumaksu jaotus on elukohapõhine, kohalike maksude kehtestamise võimalused piiratud ning muud ettevõtlusest mõjutatud maksud (ettevõtte tulumaks, käibemaks, aktsiisid) laekuvad riigieelarvesse.

Kohaliku omavalitsuse institutsiooni usaldusväärsus elanike seas oli 2025. a 53%. Kohaliku omavalitsuse institutsiooni usaldusväärsus elanike seas 2022-2025. aasta keskmisena oli 52%, mis on alla Euroopa Liidu sama perioodi keskmise 57,8%. Kohalike omavalitsuste usaldus elanike seas on viimastel aastatel langenud. Perioodi 2018-2020 keskmine näitaja oli 59%.

2025. a olulisemad tegevused eesmärkide saavutamiseks

Valdkonnapoliitikate regionaalse mõju hindamise kontseptsiooni, abivahendite ja koostöömodeli arendamine.

2025. aastal arendati süsteemselt valdkonnapoliitikate regionaalse mõju hindamise raamistikku, et tugevdada tasakaalustatud regionaalarengu põhimõtete arvestamist riigi otsustes.

Koostati regionaalarengu põhifookuste dokument ning regionaalarengu põhisõnumid olulisematele valdkonnapoliitikele, mis loiid esmase ühise lähtekoha eri valdkonnapoliitikate kujundamiseks. Raamistik sai loodud, kuid nüüd on vaja edasi liikuda jõulisema, fokuseerituma ja rakenduslikuma lähenemise suunas, et regionaalsed eesmärgid jõuaksid sisuliselt valdkondlike arengukavade, investeringuotsuste ja meetmete kujundamisse. Paralleelselt on välja töötamisel koostöömodel, mille eesmärk on tagada regionaalarengu mõjude järjepidevam ja sisulisem arvestamine ministeeriumide üleselt ning tugevdada valdkondade vahelist koostööd.

Töös on ka regionaalse mõju hindamise põhialused ja abivahendid. Selle käigus täpsustatakse regionaalarengu mõju hindamise keskseid põhimõtteid, sh linna-, maa- ja rannapiirkondade vaates, ning ajakohastatakse metoodikat ja kontrollküsimustikku, sidudes selle paremini nn rural-proofingu juhendiga. Hindamisraamistikku täiendatakse regionaalarengu seirenäitajate analüüsiga ning

⁷ 1. juulist 2026 jõustuvates kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muudatustes tuuakse kohaliku omavalitsuse roll ettevõtluse edendamisel tugevamalt esile.

alustatud on vastava automatiseeritud abivahendi loomist, et muuta mõju hindamine andmepõhisemaks ja kasutajasõbralikumaks. Samuti viidi läbi Riigikantselei arengukiirendi programmi koostööprojekt, mille käigus selgitati välja vajadused ELi struktuuritoetuste ning valdkonnapoliitikate arengukavandamise regionaalse mõju arvestamise paremaks korraldamiseks ja võimekuse suurendamiseks. Lisaks viidi läbi teavitamis- ja koosloometegevusi, eelkõige valdkonnaministeeriumide suunal, et parandada regionaalse mõju hindamise kvaliteeti ja järjepidevust riigivalitsemises.

Majanduskasvu ja -arengupiirkondade kontseptsiooni väljatöötamine

2025. aastal jätkati Eesti regionaalarengu edendamist, keskendudes majanduskasvu ja -arengupiirkondade kontseptsiooni väljatöötamisele ja rakendamisele.

Lõuna-Eesti arengulepe kinnitati nõukogus 16. juunil 2025 ning alustati kavandatud tegevuste elluviimist, sealhulgas regionaalse koostöö ja projektide ellu viimisega, et toetada piirkonna majandusarengut ja konkurentsivõimet.

Kesk-Eesti arengulepe läbis jaanuaris 2025 täiendava kooskõlastuse ministeeriumites ja kinnitati 17. veebruaril 2025 nõukogu koosolekul. Alates jaanuarist 2025 toimusid kohtumised Kesk-Eesti arenguleppe raames kahe regionaalse projektitaotluse koostamiseks PEEK2 programmi jaoks. Samuti valmistati ette Lõuna-Eesti arenguleppe nõukogu koosolekud, et tagada arenguleppe tegevuste koordineeritud elluviimine.

Regionaalsete arengulepete protsessist anti Vabariigi Valitsusele ülevaade 11. detsembri 2025. a kabinetiistungil, kus võeti senine tegevus ja edasiseks planeeritud tegevus teadmiseks. Alates 2026. aastast võimestatakse arengulepete protsessi vastavalt OECD soovitudele peamiselt rahastusmeetmete kujundamisega seotud tegevustega, et aidata kaasa lepetes määratud eesmärkide elluviimisele.

Regionaalarengule suunatud toetuste mahu ja mõju suurendamine töökohtade ja kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavusele vähemarenenud piirkondades.

Ministeeriumitele saadeti kooskõlastamiseks ja seotud osapooltele arvamuse avaldamiseks maaelu- ja põllumajandusturu korralduse seaduse (MPKS) väljatöötamiskavatsus, mille eesmärgiks oli käsitleda võimaliku õigusruumi muutmist suurendamiseks õiguskindlust maapiirkonnas elamistingimuste parendamiseks loodavate riiklike toetusmeetme rakendamisel. 2026. aastal jätkub töö MPKS seaduseelnõu menetlusega.

Alustati [2028-2034 riigiplaani ettevalmistamisega](#), mille raames kaardistati kohaliku ja regionaalse tasandi rahastusvajadused, viidi läbi partnerite infokorje ja mitmed kaasamisseminarid, sh Kagu-Eesti välitööde raames. Nende põhjal esitati Rahandusministeeriumile ettepanek missiooniks „Mitmekeskuseline Eesti: majanduslik, sotsiaalne ja julgeoleku tagatis“, mis valiti strateegiaseminaride tulemusel üheks 14-st katusmissioonist, mille elluviimisele 2028-2034 riigiplaani rahastus suunata. 2025. aastal sai alguse valitsuse tegevusprogrammis ülesandeks oleva idapiirialade raporti koostamine, mis valmis 2026. a kevadel⁸. Samuti osaleti idapiirialade arengu toetamiseks Euroopa Komisjoni ja Maailmapanga Baltics CURI ning ESPON Chanebo projektides, et toetada EL tasandi arutelusid ja regionaalsete prioriteetide kujundamist.

Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (MAK) raames kasutati eelarvejääke finantsinstrumentideks. MAK muudatuste kaudu suurendati Maaelu Edendamise SA poolt rakendatavate

⁸ [Raport: Idapiirialade asukohast tulenevad väljakutsed ja lahendusettepanekud \(2026\)](#)

finantsinstrumentide eelarvet 2 miljoni euro võrra, et programmi lõpus efektiivselt leevendada turutõrkeid.

Lisaks avati eraldi taotlusvoorud Ida-Virumaa elamumajanduse arendamise toetuseks ning hoonete rekonstrueerimise toetuseks, et tagada piirkonna arengu ja kohalike investeringute toetamine.

Regionaal- ja põllumajandusministri määruse eelnõuga kehtestati maapiirkonnas ettevõtluskeskkonna arendamise investeeringutoetuse andmise ja kasutamise kord. Sekkumise eesmärk oli tugevdada maapiirkondade ettevõtjate konkurentsivõimet ja toetada kestlikku arengut, luues uusi hästi tasustatud ja atraktiivseid töökohti. Toetuse väljatöötamisel toimusid mitmed kaasamiskohtumised ettevõtjate, kohalike omavalitsuste, Leader-tegevusrühmade ja maakondlike arenduskeskustega.

2025. aastal eraldati Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi programmidest regionaaltoetuseks kokku ligi 140 miljonit eurot⁹. Sellele lisandusid Maaelu Edendamise Sihtasutuse laenud ja käendused.

Postside valdkonna korralduse reformimine

2025. aastal tehti olulisi samme postside valdkonna reformimisel, et tagada postiteenuste kvaliteet ja kättesaadavus, toetada turu dünaamikat ning luua kaasaegsem ja jätkusuutlikum õigusraamistik. Sealhulgas ajakohastati kahel korral universaalse postiteenuse hinnakirja, et toetada teenuse jätkusuutlikkust.

Riigikogule esitati postiseaduse muutmise seaduse eelnõu¹⁰, mille eesmärk on ajakohastada Eesti postiturgu puudutavat regulatsiooni ning tagada universaalse postiteenuse jätkusuutlikkus, vähendades halduskoormust ja toetades regulatsiooni paremat vastavust muutuvatele turutingimustele.

Vabariigi Valitsus kiitis 13. novembri 2025. aasta kabinetiistungil heaks ettevalmistuste alustamise ASi Eesti Post erastamiseks, et suurendada ettevõtte investeerimisvõimet ja tagada postiteenuste jätkusuutlik toimimine kogu Eestis. 2. aprillil 2026 toimunud istungil otsustas Vabariigi Valitsus müüa Aktsiaseltsi Eesti Post.

ASi Eesti Post osas telliti erikontroll, mille eesmärk on hinnata, kuidas ettevõtte juhtorganid – nii juhatus kui ka nõukogu – on viimastel aastatel oma otsustega mõjutanud Eesti Posti majandustulemust ja finantsseisu.

Lisaks toimus 8-19. septembrini Ülemaailmse Postiliidu kongress, kus lisaks õigusraamistiku ajakohastamisele kinnitati ka järgmise perioodi strateegia koos uute nõukogu liikmetega.

Kohalike omavalitsuste võimekuse tõstmine: tulevikuteenused, finantsautonoomia ja tulubaasi suurendamine

2025. aastal jätkati tegevusi kohalike omavalitsuste (KOV) võimekuse ja tulubaasi tugevdamiseks, et parandada avalike teenuste kvaliteeti ning toetada kohalikke kogukondi. Valitsus arutas ja võttis 13. veebruari kabinetiõupidamisel vastu otsuse jätkata analüüsi ja ettevalmistusi meetmete kohta, mis laiendaksid KOVide tulubaasi ja suurendaksid nende rahalist autonoomiat. Koostati

⁹ Lisainfo <https://www.agri.ee/regionaalareng-uhistransport/regionaalareng-ja-poliitika/regionaaltoetused#2025>

¹⁰ SE 781 - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9280a178-d478-46e5-a9b8-47fa016bb176/postiseaduse-konkurentsiseaduse-ja-riigiloivuseaduse-muutmise-seadus/>

väljatöötamiskavatsus sotsiaalse taristu arendustasu ja päikesepargi tasu õigusliku aluse kehtestamiseks.

2025. aastal võeti vastu kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse muudatused, mille eesmärk on võimaldada võimekamatel omavalitsustel suurendada netovõlakoormust, vähendada bürokraatiat ning suurendada omavalitsuste paindlikkust ja otsustusõigust finantsjuhtimises.

2025. a alustati omavalitsuste toetusfondi vahendite omavalitsuste tulubaasi andmisega, mille eesmärk on omavalitsuste sõltuvuse vähendamine riigieelarvest ja aastaid samas suuruses püsinud vahendite kasvavama panemine tuleviku vaates. Viidi läbi töörühmade arutelud ja esitati kooskõlastusringile väljatöötamiskavatsus.

2025.a langetas Riigikohus märgilise otsuse seoses tulumaksu ümberkorraldusega nn Robin Hoodi reformiga, mille tulemused hakkavad tulevikus vormima omavalitsuse rahastamise põhimõtteid ja tulubaasi piisavuse vaidlusi.

2025. a viidi läbi omavalitsuste teenuste ajalis-ruumilise kättesaadavuse uuring, mille eesmärgiks oli kaardistada, kui kaua võtab elanikel aega omavalitsuse teenuskohtadesse jõudmine. Uuringu tulemusel selgus, et Eestis on omavalitsuslike teenuste võrk hästi kättesaadav.

2025. a jätkus minuomavalitsus.ee rakenduse andmete korraline täiendamine ja lepiti kokku rakenduse edasised arengusuunad, mis viiakse ellu järgnevatel aastatel.

2025. a jätkus kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu menetlus eesmärgiga suurendada omavalitsuste sisemist enesekorraldusõigust ning muuta KOV korraldus lihtsamaks ja paindlikumaks. Eelnõu anti üle Riigikogu menetlusse septembris 2025 ja võeti vastu 2026.a jaanuaris¹¹.

2025. a valmis tuleviku omavalitsuse kontseptsioon. Kontseptsiooni raames töötati läbi kohaliku omavalitsuse koostööd ning ülesannete asümmeetrilist jaotust puudutav teaduskirjandus ning rahvusvaheline praktika, samuti analüüsi asümmeetria rakendatavuse põhiseaduslikke ja õiguslikke võimalusi ja piire Eesti õigussüsteemis.

KOV koolitustest ja arendustegevustest viidi läbi KOV personalijuhtide võrgustiku koolitused KOV personalijuhtimise mudeli juurutamiseks. Koolitati planeerimisvaldkonna ametnikke ja töötajaid, anti ülevaade ruumiloome valdkonnast, et osalejad saaksid oma töös kaasa aidata parema ehitatud keskkonna loomisele. Korraldati konverents „Piirkondlik ettevõtlus – külvame koostööd, lõikame edulood“ suurendamaks ettevõtluse arendamist piirkondades. Maakondlike arenduskeskuste ettevõtluskonsultantidele toimusid ettevõtluskeskkonna arendustegevuste kavandamise töötod. Tehti ettevalmistused uute omavalitsusjuhtide koolitamiseks 2026 .a. Valmis tööriistakast kohaliku ja regionaalse arengu kavandamiseks.¹²

¹¹ Seaduse muudatused võeti vastu 21.01.2026 ning kuulutati välja 29.01.2026.

¹² [Kohaliku ja regionaalse arengu kavandamise tööriistakast | Regionaal- ja Põllumajandusministeerium](#)

4. Olulised tegevused

Valdkonnapoliitikate regionaalse mõõtmise tugevdamine

Milles seisneb väljakutse?

Valdav osa riigi sekkumistest ja avalikest investeeringutest jõuab piirkondadesse valdkonnapoliitikate kaudu, mistõttu sõltub regionaalse arengu tasakaalustamine suurel määral just nende poliitikate ruumilisest mõjust. Seni ei ole regionaalsed eesmärgid valdkonnapoliitikates piisavalt tugevalt seotud valdkonnakesksete eesmärkide, investeeringute ega teenuste kujundamisega. Seetõttu kujuneb valdkondlike otsuste mõju piirkondade arengule sageli ilma teadliku suunamise ja keskse strateegilise koordineerimiseta. Tulemuseks on olukord, kus erinevates valdkondades tehtud otsused võivad tahtmatult süvendada olemasolevaid regionaalseid arengulõhesid, kuigi regionaalse tasakaalu tugevdamine on riigi strateegiline eesmärk.

Olulisemad tegevused 2027. aastal

Regionaalpoliitika mudeli väljatöötamine ja juurutamine. Tegevus on suunatud regionaalpoliitika kujundamise, analüüsi, piirkondlike mõjude hindamise ning piirkondliku koostöö toetamise ühtse teenusmudeli väljatöötamisele ja rakendamisele, et tagada regionaalse mõõtmise süsteemne arvestamine valdkonnapoliitikates, õigusloomes, investeeringuotsustes ja piirkondlikes arenguprotsessides.

Valdkonnapoliitikate regionaalse mõju hindamise mudeli arendamine ja juurutamine. Tegevus on suunatud peamiselt valdkondlike õigusaktide, strateegiadokumentide eelnõudele ning samuti koostöömudeli arendamisele regionaalsete mõjude hindamisel regionaalarengule ja nendega arvestamise tagamisel valdkonnapoliitikate sekkumiste kujundamisel. Ühtlasi kaasaaegsete tööriistade väljatöötamisele tagamaks tõhus regionaalne mõjude hindamine.

Regionaalpoliitiliste põhifookuste defineerimine, selge tööprotsessi väljatöötamine ja regionaalsete põhifookustega arvestamise süsteemi juurutamine teistes asjaomastes valdkonnapoliitikates (mh õigusaktides).

Regionaalarengu mõõtmise arvestamine EL 2028+ riigiplaani toetusmeetmete kavandamisel. Selleks on vaja teha vastavad kokkulepped ja toetada teisi ministeeriume, aga ka piirkondi piirkonnapõhiste meetmete kujundamisel, võttes mh arvesse üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ raames langetatavaid ruumiotsuseid ja ruumilise arengu eesmäärke.

Regionaalpoliitika elluviimisega seotud partnerorganisatsioonide ja -võrgustike rollide ülevaatamine

Milles seisneb väljakutse?

Tugevatel toimepiirkondadel põhinev asustusmudel eeldab tugevat eestvedamisvõimekust ja partnerlust piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Seetõttu on tegevuste elluviimise oluliseks eelduseks selge piirkondliku tasandi rollijaotus ning võimekate partnerite olemasolu kõigis võtmetegevustes.

Olulisemad tegevused 2027. aastal

Majanduskasvu ja -arengupiirkondade kontseptsiooni väljatöötamine. Lõuna- ja Kesk-Eestis sõlmitud regionaalsete arengulepete pilootprojektide pinnalt üle-eestilise kontseptsiooni väljatöötamine, mille eesmärgiks on piirkondade majanduse arengu ja ettevõtluse edendamine piirkondlike arengu ja

ettevõtlusorganisatsioonide, omavalitsuste ja keskvalitsuse koostöös. Lõuna- ja Kesk-Eesti arengulepete tegevuste rakendamine.

Maakondlike arenduskeskuste (MAKide) teenusmodeli analüüs ja uue teenusmodeli koostamine lähtuvalt ettevõtja elukaare etappidest. Eesmärgiks on motivatsiooni tõstmise ettevõtlusega alustamiseks, ettevõtluse edendamine, töökohtade loomine, koostöö partnerorganisatsioonidega ning võrgustamine, ettevõtluskeskkonna arendamine, sealhulgas mitme maakonna üleselt tehtavate tegevuste osas.

Ühtse kohalike tegevusrühmade võrgustiku kujundamine rannapiirkondade ja LEADER kohalikke tegevusrühmade baasilt, vaadates üle ka kohalike tegevusrühmade juhtimismudeli, tegevuspiirkonnad ja võimalused suuremaks sünergiaks maakonna arengustrateegiatega.

Regionaalarengu toetuste mahu ja mõju suurendamine piirkondade konkurentsivõime ja elukeskkonna parandamiseks

Milles seisneb väljakutse?

Tulenevalt ajas muutuvatest ja lisanduvatest väljakutsetest, alanud EL 2028+ finantsperioodi rahvusvahelisest ettevalmistamisest ning üleriigilise planeeringu 2050 koostamisest on vajalik vaadata tervikuna üle regionaalarengu toetuste pakett sõltumata rahastusallikast. On oluline vähendada erinevast allikatest sama sihtrühma sarnaseid väljakutseid lahendavate toetusmeetmete koguarvu ning fookuseerida kasutada olevad toetusvahendid valdkondadesse ja piirkondadesse, kus nende mõju piirkondade konkurentsivõimele ning „õigus paigale jääda“ põhimõtte rakendamisele on suurim. Samuti on Euroopa territoriaalses koostöös (Interreg) vaja adresseerida riigipiiriületavaid ühiseid väljakutseid ja probleeme ning kindlustada piiriüleste piirkondade sidusust ja terviklikku arengut muutavas keskkonnas.

Olulisemad tegevused 2027. aastal

Osalemine Rahandusministeeriumi juhitas läbirääkimiste protsessis Euroopa Komisjoniga EL 2028+ finantsperioodi õigusraamistiku ning riigiplaani kavandatavate regionaalarengu meetmete osas.

Muudatusettepanekute paketi koostamine riigieelarveliste regionaalarengu programmide sisu ja mõju ülevaatamiseks perioodiks 2028-2031¹³, mis on vajalik regionaalarengu toetuste paremaks sidustamiseks piirkondlike arenguväljakutsete, üleriigilise planeeringu 2050 eesmärkide ning EL 2028+ finantsperioodi riigiplaani regionaalarengu toetustega.

Euroopa territoriaalse koostöö programmide Eesti prioriteetide kaardistamine ja Eesti seisukohtade kujundamine, ELi läbirääkimisprotsessis osalemine, uue põlvkonna programmide kavandamise käivitamine koostöös teiste riikidega.

Postside valdkonna korralduse reformimine

Milles seisneb väljakutse?

¹³ Hiljemalt 2030. aasta sügiseks vaadatakse järgmise regulaarse ülevaatuse käigus uuesti üle kõigi programmide eesmärgid, eelarvejaotus ja otsustatakse programmide jätkumine ja lisandumine aktuaalsetest regionaalarengu väljakutsetest lähtuvalt järgmiseks nelja-aastaseks perioodiks.

Vaatamata ajas kahanevale teenuste mahule ning kasvavatele kuludele on vajalik tagada kvaliteetsele postiteenusele ja perioodilistele väljaannetele ligipääs võrdsetel tingimustel kõikjal Eestis.

Olulisemad tegevused 2027. aastal

Seisukohtade kujundamine ja vastavate ettepanekute esitamine ELi uue posti- ja pakiveomääruse kohta, tagamaks kvaliteetne ja jätkusuutlik postiteenus kõikjal Eestis.

Osalemine ASi Eesti Post võõrandamisega seotud tegevustes.

Kohalike omavalitsuste võimekuse tõstmine: tulevikuteenused, finantsautonoomia ja tulubaasi suurendamine

Milles seisneb väljakutse?

Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia on OECD riikide seas kõige madalam. Teenustasemete kvaliteedi ja kättesaadavuse vähenemine.

Olulisemad tegevused 2027. aastal

Tuleviku omavalitsuse kontseptsiooni rakendamine.

Minuomavalitsus.ee tööriista ümberkujundamine teenustasemete kvaliteedi ja kättesaadavuse tõhusamaks seireks.

5. Programmi tegevused

5.1 Programmi tegevus - Regionaalpoliitika

Programmi tegevus 1	Regionaalpoliitika				
Tegevuse eesmärk:	Üle Eesti ühtlasem areng, kus ettevõtlus, inimeste elujärg ja -keskkond areneb eri piirkondade vahel tasakaalustatult.				
Tegevuse mõõdikud	2025 (tegelik)	2027 (sihtase)	2028 (sihtase)	2029 (sihtase)	2030 (sihtase)
SKP elaniku kohta (aastane) kasv väljaspool Harjumaad, %	Väljaspool Harjumaad 0,4% vs Harjumaal 5,4% (2024)	> Harjumaa näitaja	> Harjumaa näitaja	> Harjumaa näitaja	> Harjumaa näitaja
Elanike keskmise aastase ekvivalentnetosissetuleku maakondade vaheline erinevus, %	32,0% (2024)	<31,8%	<31,6%	<31,4%	<31,2%
Maapiirkonnas elavate noorte vanuses 21–40 osatähtsus sama	26,17	27,7	27,7	27,7	27,7

vanusegrupi noorte üldarvus, % ¹⁴					
ELi ühtekuuluvuspoliitika fondide 2021-27 rakenduskava poliitikaeesmärkide 1 ja 2 ettevõtlusmeetmete toetuste jõudmine väljapoole Tallinna ja Tartu linnapiirkondi¹⁵		>40%	>40%	>40%	>40%

SKP elaniku kohta kasv väljaspool Harjumaad (%) mõõdik väljendab riigisisese ettevõtluse arengu ja konkurentsivõime piirkondlikku tasakaalu ja piirkondade majanduse tootlikkuse muutuseid ja vastavate toetusmeetmete mõju selles. Mõõdik väljendab samuti, mil määral jätkub majandustegevuse koondumine pealinnaregiooni ning kuivõrd saavad selle taustal majanduse ja tootlikkuse kasvust kasu muud Eesti piirkonnad.

Elanike keskmise aastase ekvivalentnetosissetuleku maakondade vaheline erinevus (Statistikaamet, ST14) peegeldab muutuseid inimeste elukvaliteedi piirkondlike erinevustes ning võimaldab teha kaudseid järeldusi selle kohta, milline on olnud eri poliitikate koosmõju elujärje ühtlasemale paranemisele Eesti eri piirkondades.

Maapiirkonnas elavate 21-40 aastaste osatähtsus sama vanusegrupi noorte üldarvus näitab, kui suur osakaal noortest elab maapiirkonnas (vastavalt Statistikaameti maalise asulapiirkonna klassifikatsioonile). Mõõdik annab infot maapiirkondade atraktiivsuse ja püsivuse ning demograafilise jätkusuutlikkuse kohta ning väljendab kaudsemalt ka vastavate regionaalarengu toetusmeetmete mõju nendele muutustele.

ELi ühtekuuluvuspoliitika fondide 2020-27 rakenduskava poliitikaeesmärkide 1 ja 2 ettevõtlusmeetmete toetuste jõudmine väljapoole Tallinna ja Tartu linnapiirkondi väljendab muuhulgas REM REGO tegevuste tulemuslikkust valdkonnapoliitikate meetmete mõju tugevdamisel ühtlasemale regionaalarengule koostöös valdkonna ministeeriumitega.

Tegevused perioodil 2027-2030:

Piirkondliku mõju hindamist ja suunamist ning regionaalset koostööd edendavad tegevused

Regionaalpoliitika kujundamine ja regionaalarengu strateegiline kavandamine. Regionaalpoliitika mudeli väljatöötamine ja rakendamine, et tagada ministeeriumidele, piirkondadele ja partneritele süsteemne nõustamine, regionaalsete mõjude hindamisega arvestamine, andmetugi ning koostöömudel regionaalsete eesmärkidega arvestamisel. Sealhulgas: koostöö korraldamine valdkonnaministeeriumitega regionaalarengu suunamisel; regionaalpoliitika strateegiadokumentide väljatöötamine ja täiendamine (sh regionaalpoliitika põhialuste ja valdkondlike põhisõnumite dokumendid); üleriigiliste ja valdkonnapoliitikate strateegiate ja planeeringudokumentide (sh "Eesti 2035", üleriigiline planeering, valdkondlikud arengukavad) ettevalmistamisel ning kooskõlastamisel sisendi ja ettepanekute andmine lähtuvalt regionaalarengu vajadustest ja eesmärkidest.

¹⁴ Maapiirkonnas (maaline asustuspiirkond vastavalt Statistikaameti metoodikale) elavate noorte osakaal võrreldes kogu Eesti noortega, %, vanused 21 kuni 40 aastat. Allikas: ESA, RV0240.

¹⁵ Linnapiirkonnad määratletud vastavalt KLIMI ja MKMI memodes kirjeldatud metoodikale (Tallinna regiooni käsitletakse Tallinna linna ümbritsevate omavalitsustega (s.t Maardu linn, Harku vald, Saue vald, Saku vald, Kiili vald, Rae vald, Jõelähtme vald, Viimsi vald) ning Tartu regiooni Tartu linna omavalitsusüksusena).

Regionaalpoliitiliste põhifookuste kujundamine ning nende süsteemse arvestamise juurutamine valdkonnapoliitikates, õigusloomes ja investeringuotsustes.

Valdkonnapoliitikate **regionaalse mõju hindamise mudeli arendamine ja juurutamine** koostöös teiste ministeeriumite ja partneritega, sh piirkondlike mõjude süstemaatiline jälgimine, tulemuste hindamine ning vajadusel poliitikasoovituste tegemine sekkumiste korrigeerimiseks.

Valdkonnapoliitikaid elluviivate õigusaktide, meetmete ja reformide ning strategiadokumentide eelnõude regionaalarengule ja maapiirkondadele avalduvate mõjudega arvestamise jälgimine ning koostajate nõustamine mõjude varasema ja sisulisema arvestamise soodustamiseks. Osalemine partnerina valdkonna arengukavade koostamisel, et tagada piirkonniti erinevate arenguvajaduste ja -väljakutsetega parem arvestamine.

Regionaalse arengu tegevuskava (RETK) elluviimise tugevdamine riigi regionaalse arengu suunamise ja seire tööriistana koostöös valdkonnaministeeriumitega. Samuti RETKi elluviimise seire ühildatuna pikaajalise strateegia "Eesti 2035" regionaalsete sihtide suunas liikumise jälgimisega ning seire tulemuste põhjal ettepanekute tegemine kõigi ministeeriumite tegevuste regionaalarengut tasakaalustava mõju tugevdamiseks. Oluliseks tegevuseks 2026. aastal on RETKi elluviimise tõhustamine koostöös valdkonnaministeeriumitega.

Regionaalse arengu suundumuste seire ja analüüs. Koostatakse ka vajaduspõhiseid statistikapäringuid ja analüüse regionaalarengu suundumuste seireks ning vajadusel tehakse ettepanekuid riikliku regionaalstatistika tootmise täiendamiseks.

Rahvusvahelise teadmise ja kogemuse Eestisse toomine ja Eesti seisukohtade kujundamine ELi, OECD ja ÜRO valdkonnapoliitika töörühmade töös osalemise kaudu. Rahvusvaheline koostöö on läbiv tegevus kõigis regionaalpoliitika valdkondades – piirkondlike mõjude hindamises, piirkondliku konkurentsivõime edendamises ja piirkondliku elukeskkonna arendamises. See töö toetab ruumiteadlikumate poliitikate kujundamist nii riiklikul, regionaalsel kui ka kohalikul tasandil. Lisaks on oluline roll koostööpartnerite kaasamisel, teavitamisel ja informeerimisel. Samuti alustatakse ettevalmistusi Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise ülesanneteks regionaal- ja linnapoliitika valdkonnas (2031 I pa).

Maakondlike arendusorganisatsioonide nõustamine maakonna arengustrateegia koostamisel ja elluviimisel. Maakonna arengustrateegiate regulaarse uuendamise järgmine tähtaeg seaduses on 2027. aasta I kvartal.

Võrgustikutegevuste korraldamine maakondlike arendusorganisatsioonide, suuremate linnade ja kohalike omavalitsuste arendusjuhtide vahelise koostöö, kogemuste vahetamise ning teabe jagamise soodustamiseks. Tegemist on läbiva tegevusega kõigis regionaalpoliitika valdkondades, et olla kursis piirkondlike arengute ja tegemistega ning koguda vajadusel sisendit ja jagada operatiivselt valdkondlikku teavet.

Perioodil 2021-2027 osaleb Eesti seitsmes Euroopa territoriaalse koostöö (Interreg) programmis, mille raames toetatakse koostööd:

- piiriüleselt: Euroopa Liidus - Eesti-Läti, Kesk-Läänemere programmid
- riikide vahel: Läänemere piirkonna programm;
- piirkondade vahel: Interreg Euroopa, URBACT IV, ESPON 2030, INTERACT programmid.

2027. aastal jätkuvad ELi regulatsioonidega seonduvad riikidevahelised läbirääkimised, alustatakse uue põlvkonna Interreg programmide kavandamist koostöös teiste riikidega.

2004. aastast toimiv **Eesti-Läti valitsuskomisjon** analüüsib ja arutab piiriülest koostööd, aitab kaasa piiriregioonides ettevõtlussõbraliku keskkonna loomisele, toetab piiriregioonide piiriülese koostöö strateegiate elluviimist ning otsib lahendusi piiriregioonide päevakohastele probleemidele. Lätis on loodud Läti-Eesti valitsuskomisjon. Regionaal- ja põllumajandusminister juhib Eesti valitsuskomisjoni tööd ja Eesti ja Läti valitsuskomisjonide ühisistungit. Aasta jooksul tuvastatud Eesti ja Läti piiriülesed takistused käsitletakse ühisistungil. 2024. a ühisistungi agendas mh arutati piiriüleste tervishoiuteenuste osutamist Valga haiglas, piiriülese ühistranspordiühenduse (bussi- ja rongiühendus) loomist, piiriüleste päästeoperatsioonide koordineerimist mehitamata õhusõidukite valdkonnas, elanikkonnakaitset, Eesti-Läti riigipiiri tähistamist ja korrastamist, eesti ja läti keeleõpet piirialadel ja EL välispiiri regioonide toetamist jpm. Järgmine kohtumine toimub 2026. a Eestis.

Käivitunud on EL ja Eesti tasandil **ettevalmistused EL 2028+ finantsperioodi toetusmeetmete väljatöötamiseks**. Jätkuvad EL tasandil läbirääkimised eelarve- ja õigusraamistiku täpsustamiseks, mille raames antakse sisend, et parimal moel oleks võimalik kasutada EL vahendeid regionaalarengu tasakaalustamiseks ja piirkonnapõhiste instrumentide rakendamiseks. Riigisisese ettevalmistamise protsessis on ministeeriumil vajalik esitada 2026. aastal Rahandusministeeriumile regionaalarengu 2028+ meetmete paketi ettepanekud ning osaleda riigisisese õigus- ja rakendusraamistiku kujundamisel.

Piirkondliku konkurentsivõime tõstmist toetavad tegevused.

Käivitame **regionaalsete arengulepete ja regionaalsete nõukogude** pilootprojektides kokku lepitud tegevuste elluviimise ning avame arengulepete investeringumeetme, et rahastada piirkondliku ettevõtluskeskkonna arendamiseks vajalikke projekte. Samuti viiakse läbi arengulepete elluviimise kavandamiseks ja mõjude mõõtmiseks vajalikke analüüse ning täiendatakse vastavalt arengulepete tegevuskavasid. Laiendame arengulepete formaati Lääne- ja Ida-Eesti piirkondadesse, kujundades välja ühtselt rakendatava mudeli. Koostame ettepaneku arengulepete õigusliku raamistiku loomiseks ning alustame õigusliku aluse ettevalmistamist 2027. aastal. Samuti valmistame ette EL 2028+ finantsperioodi arengulepetega seotud toetusmeetmeid.

Maakondlike arenduskeskuste (MAKide) teenusmudeli analüüs ja uue teenusmudeli koostamine lähtuvalt ettevõtja elukaare etappidest. Eesmärgiks on motivatsiooni tõstmise ettevõtlusega alustamiseks, ettevõtluse edendamine, töökohtade loomine, koostöö partnerorganisatsioonidega ning võrgustamine, ettevõtluskeskkonna arendamine, sealhulgas mitme maakonna üleselt tehtavate tegevuste osas. Tähelepanu pööratakse ka klienditeekonna kirjeldamisele ja konsultantide kutseoskuste mudelile.

Ministeeriumite ühistellimusena 2026. aastal koostatava rahastamisvahendi eelhindamise tulemuste põhjal kavandatakse ja disainitakse **uued või ajakohastatud finantsinstrumendid** (nt laenud, käendused, omakapitaliinstrumendid, segarahastus). Eelhindamise alusel viiakse läbi instrumentide detailne kujundamine (sihtgrupid, sobivaim instrumentide tüüp, tingimused, koostoime toetustega), 2028–2030 toimub instrumentide rakendamine, seire ja vajaduspõhine kohandamine ning tulemuste hindamine, tagamaks vahendite tõhus kasutus ja jätkusuutlik ringlus.

Teeme koostööd teiste ettevõtlusmeetmete eest vastutavate ministeeriumitega, et **suurendada ettevõtlustoetuste jõudmist väljapoole Tallinna** ja Tartu piirkondi ning tagada, et vähemalt 40% Nutikam Eesti ja Rohelisem Eesti ettevõtlustoetustest jõuaks teistesse Eesti piirkondadesse.

Toetusmeetmed piirkondade konkurentsivõime tõstmiseks 2027.a on järgmised

- eelduste loomiseks maapiirkonnas uute töökohtade lisandumiseks rakendatakse maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate konkurentsivõime tugevdamisele suunatud investeeringutoetust ja finantsinstrumente (EAFRD);
- eelduste loomiseks innovaatiliste ja arengule suunatud ettevõtete osakaalu suurendamiseks maapiirkonnas rakendatakse ettevõtluskeskkonna arendamise toetust (EAFRD);
- toetus Ida-Virumaa programmist - toetusleping Ida-Viru Ettevõtluskeskusega (IVEK) Viru Filmifondi ja strateegiline nõustamise toetamine;
- toetus Setomaa ja Peipsiveere piirkonna elujõulisuse suurendamiseks;
- toetus mikro- ja väikeettevõtjate konkurentsivõime tugevdamiseks Kagu-Eestis (ERF);
- maakondlike arenduskeskuste (MTÜ MAK) tegevustoetus;
- toetus ettevõtluskeskkonna ja maakondlike teenusvõrgustike arendamiseks (ERF);
- toetus maakondlikele arenduskeskustele (MAKidele) nõustamisteenuse pakkumisel (MAK1) ja VKEdes võimekuse kasvatamisel (MAK2) (ERF).

Piirkondliku elukeskkonna arengut toetavad tegevused

Kohalike omavalitsuse võimekuse kasvatamine ja tegevuste kiirendamine riiklike kliimaeesmärkide täitmisel, eelkõige läbi avaliku sektori hoonefondi energiatõhusaks muutmise. Kohalike omavalitsuste võimkonnas on kliimaeesmärkide saavutamiseks olulise mõjuga tegevused nagu avalike teenuste osutamiseks kasutatava hoonefondi rekonstrueerimine ja kliimaeesmärkide saavutamiseks suunatud koostöö korraldamine. Suurema osa avaliku sektori hoonefondist moodustavad omavalitsussektori hooned. Vähemalt C-energiaklassiga hoonete osakaal omavalitsuste avalike teenuste põhifunktsiooniga seotud hoonete seas oli 2024. aastal 44%. Võttes arvesse nõutava sisekliima tagamist, on osakaal veelgi väiksem.

Postivaldkonna tuleviku kujundamine, sh ELi uue posti- ja pakiveomääruse välja töötamine, mis on aluseks tuleviku postiteenuste osutamisele. Määrus hakkab asendama senist postidirektiivi. Alanud on AS Eesti Posti erastamise protsess – valitsus kiitis 2026. aasta aprillis heaks aktsiate võõrandamise avaliku enampakkumise teel, tehinguni soovitakse jõuda 2027. aastal. Eesmärk on tõsta ettevõtte efektiivsust ja konkurentsivõimet eraturul, tagades samas universaalse postiteenuse kättesaadavuse. Oluline on ka perioodika kojukande jätkusuutliku tulevikumodeli kujundamine koostöös seotud osapooltega, et tagada usaldusväärse ja sõltumatu info kättesaadavus nõrgematele sihtrühmadele, kellel puudub ligipääs muudele infoallikatele või kes jätkuvalt kasutavad paberväljaandeid.

Maa- ja rannapiirkondade elujõulisuse hoidmisel on oluline kohalike kogukondade võimekuse tõstmine ning neid toetavate võrgustike tugevdamine, tagamaks selge piirkondliku tasandi rollijaotus kogukondade toetamisel. Selleks on kavas:

- luua eeldused ühtse kohalike tegevusrühmade võrgustiku kujunemiseks seni tulenevalt erinevast rahastusallikast eraldiseisvalt toimivate rannapiirkondade ja LEADER kohalike tegevusrühmade baasilt, vaadates üle ka kohalike tegevusrühmade juhtimismudeli ja tegevuspiirkonnad;
- luua eeldused suuremaks sünergiaks maakonna arengustrateegiate ning kohaliku tegevusrühma strateegiate vahel, seda nii sihtpiirkonna kui elluviimise korralduse osas.

Tehakse ettevalmistusi EL 2028+ finantsperioodi toetusmeetmete väljatöötamiseks, mille eesmärgiks on tulevikukindlad teenused, piirkondade innovatsiooni- ja arenguvõimekuse kasv, kohaliku kogukonna võimestamine ning idapiirialade kohanemine geopoliitiliste väljakutsetega.

Kesksetl korraldatud koolitus- ja arendustegevused maakondliku ja kohaliku tasandi arendusvõimekuse parandamiseks, ekspertrühma ellukutsumine riigi ja KOVide ühiste väljakutsete lahendamiseks.

Toetused piirkondliku elukeskkonna arendamiseks 2027.a on järgmised:

- maakondliku arendustegevuse toetus ühiselt täidetavatele ülesannetele, sh Kagu-Eesti programm kolme maakonna ülesteks prioriteetideks;
- toetus maakonna arengustrateegiate elluviimiseks;
- toetus kohalikku ja piirkondlikku arendustegevust toetavatele uuringutele, ekspertiisidele ja pilootprojektidele (ERF);
- väikesaarte programm;
- toetus hajaasustuse majapidamistele (hajaasustuse programm);
- toetus kohaliku algatuse toetamiseks ehk LEADER programm (EAFRD);
- toetus kohaliku omaalgatuse edendamiseks (kohaliku omaalgatuse programm);
- toetus õiglast üleminekut võimaldavatele piirkondlikele algatustele Ida-Virumaal (õiglase ülemineku fond, ÕÜF);
- Ida-Virumaa programm (uute elamuehituse arenduste toetus, spordi- ja kultuuriürituste toetus);
- toetus tühjenevate korterelamute probleemistiku lahendamiseks (üle-eestiline);
- toetused kohaliku omavalitsuse hoonete energiasäästu edendamiseks (kasvuhoonegaaside kvootide müügi vahendid, Moderniseerimisfond);
- toetus avalike teenuste ümberkorraldamiseks ja linnaruumi arendamiseks (ERF);
- toetus Ida-Virumaa linnapiirkondade arendamiseks (ERF);
- toetus suuremates linnapiirkondades nutikate lahenduste toetamiseks (ERF);
- toetus KOVide investeringutele jalgratta- ja/või jalgteedesse (Ühtekuuluvusfond);
- toetus Ida-Viru KOV investeringutele ülemineku mõjude leevendamiseks (ÕÜF);
- toetus maapiirkonnas perioodiliste väljaannete kohaletoimetamiseks.

5.2 Programmi tegevus - Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine

Programmi tegevus 2	Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine				
Tegevuse eesmärk:	Võimekas, elanikele kvaliteetseid teenuseid tagav, finantsiliselt kestlik kohalik tasand ja toimiv kohaliku omavalitsuse korraldus				
Tegevuse mõõdikud	2025 (tegelik)	2027 (sihtase)	2028 (sihtase)	2029 (sihtase)	2030
KOV teenustega rahulolu piirkondlikud erinevused: KOV	26 (2024)	25	25	25	25

teenustega rahulolu näitaja 10% kõrgeima ja 10% madalaima hinnanguga KOV-de vahe¹⁶, <=					
Teenusvaldkondade osakaal, milles vähemalt 90% KOVidest saavutab vähemalt taseme 3 (9 skaala)¹⁷, %	50 (9 valdkonda 18-st, 2024)	61	67	72	
Riigieelarvest KOV-de sihtotstarbeliste toetuste (sh toetusfond) osakaal KOV-de põhitegevuse tuludest, %	22,5%	18%	18%	18%	18%
Tulukuse erinevused KOV-de vahel: tasandusfondi mittesaavate KOVide ja tasandusfondi saavate KOVide põhitulu (tulumaks ja maamaks) elaniku kohta erinevus kordades	1,21	1,23	1,23	1,23	1,23

KOV teenustega rahuolu piirkondlikud erinevused mõõdik mõõdab rahulolu hajuvust omavalitsuste lõikes. Eesmärk on, et rahulolu teenustega kasvaks kõikides piirkondades. Mida väiksem vahe, seda ühtlasem on teenusekvaliteet üle Eesti.

Teenusvaldkondade osakaal, kus vähemalt 90% KOV-dest saavutab taseme 3, näitab, kui paljudes valdkondades on miinimumtaseme saavutatud. Eesmärk on, et see näitaja kasvaks ning oleks kõikides täidetud.

Sihtotstarbeliste toetuste osakaal KOVide põhitegevuse tuludest näitab sõltuvust sihtotstarbelistest riigitoetustest. Eesmärk on toetuste osakaalu vähendada suurendamaks omavalitsuste kuluautonoomiat ja tagada eelarve paindlikkus.

Tasandusfondi mittesaavate KOVide ja tasandusfondi saavate KOVide põhitulu (tulumaks ja maamaks) elaniku kohta erinevus kordades mõõdik näitab tulubaasi ebavõrdsust.

Tegevused perioodil 2027-2030

Kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamist ja finantseerimist toetavad tegevused.

Teetatakse **detsentraliseerimise** algatusi teenuste paremaks korraldamiseks ja omavalitsuste rolli suurendamiseks.

Soodustatakse ja toetatakse **KOV koostöös ülesannete täitmist** (toetusmeetmed, juhendid jms), sh suurendada Eesti Linnade ja Valdade Liidu rolli KOV koostöö arendamisel.

Tagatakse **regulaarne andmete uuendamine** (sh KOVide küsitlus ja elanike rahulolu uuring¹⁸) minuomavalitsus.ee veebilehel. Arendatakse rakendust, muutes selle igapäevaseks tööriistaks kohalike omavalitsuste teenuste arendamise otsustamisel, omavalitsuste ülesannetega seotud poliitika kujundamisel ning siduda omavalitsuste rahastamine teenustasemetega.

Taotletakse vahendeid ja valmistatakse ette regulatsioon kohalike **omavalitsuste vabatahtlike ühinemiste toetamiseks**.

Koostöös ELVL-ga viiakse ellu **KOV teenistujate arendamise** tegevusi.

¹⁶[Elanike rahulolu 2024 | Minuomavalitsus](#)

¹⁷[Avaleht | Minuomavalitsus](#)

¹⁸[Elanike rahulolu 2024 | Minuomavalitsus](#)

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise järgne omavalitsuste nõustamine ja juhendmaterjalide koostamine.

KOV tulevikustsenaariumide rakendamine.

Suurendatakse **kohalike omavalitsuste finantsautonoomiat** ülesannete täitmise tõhususe ja kvaliteedi parandamiseks:

- andes sihtotstarbelised toetused kohalike omavalitsuste tulubaasi ja jaotades vahendid tulumaksu ja tasandusfondi kaudu;
- võimaldades suuremat otsustusõigust maksude kehtestamisel;
- analüüside teostamine ja ettepanekud õigusloome algatusteks, et muuta KOV tulubaas paindlikumaks ja jätkusuutlikumaks.

Suurendatakse **kohalike omavalitsuste motivatsiooni tegeleda ettevõtluskeskkonna arendamisega**:

- rakendades kohaliku kasu instrumendi päikeseparkide ja hoonete arendamiseks;
- kavandades kohaliku omavalitsuste tulubaasi sidumist töökohtade arvuga piirkonnas.

Ajakohastatakse kohalike omavalitsuste tasandusfondi jaotuspõhimõtteid tegeliku kuluvajaduse muudatustega arvestamiseks.

Seiratakse **kohalike omavalitsuste finantsolukorda** ja hinnatakse finantssuutlikkust omavalitsuste finantsilise jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Vajadusel toetatakse kohalikke omavalitsusi nende kriisiülesannete täitmisel.

Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus

Programmi tegevus 1. Regionaalpoliitika kujundamine ja rakendamine

Programmi tegevuse eesmärgke aitavad oma teenuste kaudu saavutada ReM poliitika kujundamisega, PRIA toetuse maksmisega ja METK maaelu võrgustiku teenuste osutamisega. ReM kujundab regionaalpoliitikat, postisideteenust ja piiriülese koostöö meetmeid. PRIA kaudu on võimalik taotleda toetust maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate konkurentsivõime tugevdamiseks, ettevõtluskeskkonna arendamiseks ja LEADER kohalike arengustrateegiate elluviimiseks projektitoetusi. RTK kaudu makstakse välja enamiku teiste regionaalarengu programmi toetusmeetmete projektitoetused.

Programmi tegevus 2. Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine

Programmi tegevuse eesmärkide saavutamiseks kujundab ReM kohalike omavalitsuste finantseerimise ja finantsjuhtimise ning kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse poliitikat.

Lisa 2. Programmi rahastamiskava täiendav informatsioon 2026. a kohta

	Ülekantavate summa (piirmääraga vahetus)	2026.a riigieelarve I p.a. seadusemuudatused	2026.a riigieelarve II p.a. seadusemuudatused	VV reservide eraldised	Lõplik 2026.a programmi tegevuse eelarve*
Regionaalarengu programm, Regionaalpoliitika kujundamine ja rakendamine programmi tegevus					-177 380
Regionaalarengu programm, Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine programmi tegevus					-3 250

VV reservist eraldatud 100 000 euroga toetatakse kohalikke omavalitsusüksusi kriisideks valmistumisel. Luuakse kriisipetsialistide süsteem, mille eesmärk on toetada omavalitsusi kriisideks valmistumisel ja elutähtsat teenust korraldava asutuse ülesannete täitmisel.

VV reservist eraldati 931 300 eurot välisloetuste mitteabikõlblikke kuludega seotud tagasinõuete katteks ja 6000 eurot liikmemaksude jaoks.